

Gammaldags gener i kossan Tina

SMP
3/1-97

Foto: ROY HIMSE

Tina. Kossan Tina, sista resten av den småländska allmogerasen. Efter en sommar på rymmen, står hon nu tryggt uppbunden i Gyngamåla i Blekinge. Förhoppningsvis blir hon dräktig med en Ringamålatjur.

Foto: FREDRIK BERGMAN

Nils och Olga Ohlin. De har hela livet bedrivit jordbruk med varsam hand. Hos Nils och Olga fann Föreningen Allmogekon de sista resterna av Smålandskon.

Efter 70 år står båsen tomma. Sista kossan, Tina, har flyttat in på museum, eller åtminstone på Ire naturreservat i Blekinge.

Tina, sista kända resten av den småländska allmogekon, är intressant nu när nästan alla kor har utländskt påbrå.

Kossan Tina är född och upp vuxen hos syskonen Nils och Olga Ohlin i Hensmåla, på en gård som de ärvt av sina föräldrar. Ett vackert litet ställe, där vildängen slås med lie och höet fångas upp med hemsnickrade räfsor.

Förra året fick de Tingsryds kommuns kulturlandskapspris. Fortfarande brukar de jorden med häst, med Fjordingen Gullrik, sista djuret i ladugården.

Det finns en bok om deras jordbruk – "Bondeårets eviga hjul" – skriven av deras nu bortgångne bror, författaren Verner Ohlin.

Alla Ohlins kor har varit avkomor till djuren deras far köpte i Ulfsryd 1928, gulröda, kortvuxna. Deras horn har pekat uppåt. Juvren har alltid varit små, då de inte mjölkade kunde man ta dem för kvigor. De var dessutom livliga.

Mjölkmängden var förstas blygsam, mindre än hälften av en modern kos.

– Men vi hade bra fetthalt och proteinhalt, så det hjälpte upp, berättar Nils.

Sojaomvandlare

När "vanliga" bönder slaktar korna efter fyra, fem år, hade Ohlins sina i tolv år.

När andra kalvade in dem vid två och ett halvt år, brukade Ohlins vänta till närmare fyra.

Ohlins kraftfoder var oftast hemodlad havre, vilket aldrig skulle förslå för moderna högmjolkare.

Medelkon mjölkar dubbelt så mycket nu som på 1950-talet.

I praktiken är de beroende av proteinstark soja från Ame-

rika. Dagsfodret till en vanlig svensk ko, fränsett hö och ensilagegräs, har färdats i supertanker över Atlanten.

Djuren har blivit högproducerande – men sårbara. De flesta är slut redan efter några år, av juverinflammationer, av kalvförlamningar. Kokroppen orkar inte med att dra i gången enorma mjölkproduktionen direkt efter kalvning. Kon förlamas av akut kalkbrist.

Andra stupar på att de inte vill bli dräktiga. Kanske beror det på stress.

– Husdjursaveln av i dag är på väg käpprätt åt skogen. Jag hörde på radion häromdagen att varannan ko i Kalmar län är sjuk i juverinflammation. Det är följderna av att svenskar alltid trott att det utländska är bättre än det egna, säger Krister Kortebäck, ordförande i föreningen Allmogekon.

Rädda lantraskon

Föreningen Allmogekon vill försöka rädda den genuint svenska lantraskon, hon som

motades väck redan i början av 1900-talet, men som i århundraden anpassats för svenska förhållanden.

– I dag kan man räkna med att nästan alla kor i ladugårderna härstammar från amerikanska eller kanadensiska tjuvar. Det har till och med talats om att alla världens kor skulle kunna paras med en enda supertjur, berättar Kortebäck.

För höns är "supertuppen" redan verklighet.

Den internationella semineringen har gjort att också de vanligaste raserna, SLB-svensk låglandsboskap, och SRB-svensk rödbrokig boskap, närmast utrotats i sina svenska ursprungsformer.

Nu talar man om att rädda rasernas genetiska rester.

Det har uppstått problem när djuren sedan länge avlats för maximal avkastning, för lämplig mjölkkningshöjd, och för att få spenar anpassade till mjölkmaskinerna.

Någon borde ha tänkt på härdigheten. De är inte längre

gjorda för svenska vintrar, för magra tegar. Sista åren har bönderna börjat trycka på hos seminörerna. Djuren håller inte. Varje juverinflammation kostar tusenlappar för en svensk bonde när all antibiotika måste skrivas ut av veterinär. I tjurens hemland är antibiotikan ofta fri, och då är det inte så noga med sårbarheten.

Krister Kortebäck tror att allmogegenerna kan bli intressanta också för professionella bönder framöver. Men än så länge, när en båsplats kostar 50 000 kronor och mjölkpriset stagnerat – lär ingen bonde satsa på halverad mjölmängd.

Friska kor

Ohlins veterinär brukade klaga över att de aldrig hörde av sig.

– Det är väl bra att de är friska, sade jag till honom. Men han morrade. Då får jag inget att göra sade han.

– Tina var en självständig ko, säger Olga.

– Ja, hon var inte precis

slätstruken. Hon redde ut sina situationer, säger Nils.

När föreningen Allmogekon nu söker efter de sista resterna av gammalkon, finner man dem som regel hos äldre människor långt från allfarsvägen, människor som haft egen tjur, och i vissa fall en inavlad besättning.

Ohlins kor är nu inte inavlade, därför är inte heller kossan Tina något renrasigt lantrasdjur. Men hon har rester av den gamla Smålandskon. Man vet inget djur som har bättre rester.

– Våra kor blev mörkare med åren, berättar Nils. De betade i grannhage till några svarta tjurar. Och de kunde ju inte hålla sig.

Tina i Expressen

För Nils och Olga Ohlin har sista halvåret varit det första i livet utan kor. Samtidigt som föreningen Allmogekon fick upp ögonen för korna, skulle Nils operera höften. Så det passade bra att avveckla. Men fri-

året blev inte som de trodde.

Just då den pampiga överlämningen av kossan Tina till Ire naturreservat pågick med tal och representation, rymde kossan.

Hon hoppade över ett stängsel.

– Jag trodde inte ens att hon kunde hoppa. Men det kunde hon, säger Nils.

I nästan två månader var Tina borta. Det skrevs om henne i tidningarna, hon var efterlyst av polisen.

Olga var intervjuad i Expressen.

Kvar i Hensmåla fanns nu bara kvigan Sara, ett mer uppblandat djur, men ändå intressant. Den kvigan skulle köpas av en privat genbankssamlare. Hon skulle hämtas precis efter midsommar, fast under helgen rymde också hon.

Stig Tornehed spekulerade i årets hembygdsbok från Södra Sandsjö om inte Ohlins försvunna kor kände på sig att framtiden på Hensmåla södergård var över.

Rymde de av oro för det nya? Sara är fortfarande borta. Kanske är hon tagen av boskapstjuvar, det trodde polisen. Nils såg en mystisk bil undersöka hagen med sökarljus natten efter försvinnandet.

Hittad i skogen

Tina återfanns lyckligtvis, ensam i en skog nära Ire. Nu står hon uppbounden på en gård i Gyngamåla i Blekinge, för att paras med allmogetjurar av Ringamålaras (SRB).

Olga hoppas fortfarande att Sara ska komma tillbaka.

– Jag drömmer om henne nästan var natt. Jag drömmer att hon står här. Någon gång har jag gått ut på morgonen och tittat på platsen där jag drömt – men hon finns ju inte.

Skulle hon dyka upp – tips mottages gärna – så har Olga för vanlighetens skull lagt ut aspe åt henne vid foderbordet. Soja visste hon inget om, men aspens blad brukade hon äta.

FREDRIK BERGMAN

160

landena. emedan de olika raserna äro olika härdiga, samt av den fodertillgång, man kan beräkna att i allmänhet ha

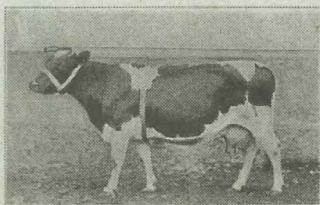

Bild 70. En låglandsko.

vid gården. En mera storvuxen ras eller den, som ger större avkastning, kräver nämligen i regel en större mängd

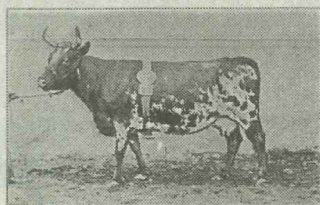

Bild 71. En ayrschirsko.

foder och en större omväxling i foderblandningens sammansättning.

Låglandsrasen är den av de i vårt land förekom-

161

mande boskapsraserna, som lämnar största mjölmängden. Dess mjölk är dock ej vidare fet. Det är storväxta djur,

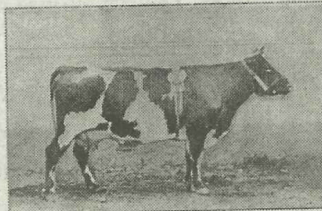

Bild 72. En västbrokig svensk ko.

vanligen svarta och vita till färgen med långsträckta kroppar. — För resten får du lära dig, huru både denna

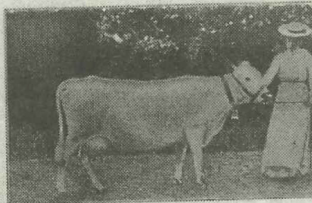

Bild 73. En fjällko.

och de andra raserna se ut, av bilderna, du här har av dem. Försök att på dessa själv finna, vilka egenskaper var ras har i sitt utseende och i sin kroppsbyggnad! —

Jordbruksbok för pojkar.

11

Tidiga 1900-talskor. Bild från Jordbruksbok för pojkar från 1912. Redan här rekommenderade man svenska bönder att övergå till utländska raser. Men man påpekade att den populära SLB-kon knappast kunde födas av magra jordar. På skånska slätten hörde hon hemma.